

ROLAND DOBOSZ¹, ANDRZEJ PALACZYK²

Symphorobius klapaleki ZELEŃY, 1963 oraz nowe dane o owadach siatkoskrzydłych (Neuroptera) Ojcowskiego Parku Narodowego

<http://doi.org/10.5281/zenodo.1123502>

¹ Muzeum Górnośląskie w Bytomiu, Dział Przyrody, Pl. Jana III Sobieskiego 2, 41–902 Bytom, Polska,
e-mail: dobosz@muzeum.bytom.pl

² Instytut Systematyki i Ewolucji Zwierząt, Polska Akademia Nauk, ul. Sławkowska 17, 31–016 Kraków, Polska,
e-mail: palaczyk@muzeum.pan.krakow.pl

Abstract: New data are given on the occurrence of twenty species of lacewings (Neuroptera) in the Ojców National Park. Fourteen species are new to the Park. *Symphorobius klapaleki* ZEL. is the rarest of its genus, with records from just three other localities in Poland and only a few specimens from them.

Key words: Neuroptera, faunistics, Ojców National Park, Poland.

WSTĘP

Z Ojcowskiego Parku Narodowego (OPN) dane o sieciarkach są skąpe i rozproszone. W pierwszym podsumowaniu informacji o Neuropterida (Neuroptera, Megaloptera i Raphidioptera) OPN, które zostało opublikowane na początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku (DOBOSZ & LIS 1990), wymienianych jest 12 gatunków owadów siatkoskrzydłych. Stanowi to niecałe 12% krajowej fauny Neuropterida (103 gatunków), z których dziewięć należy do Neuroptera, dwa do Megaloptera i jeden do Raphidioptera. W późniejszym okresie wykazany został z omawianego terenu tylko jeden gatunek wielbłądki *Dichrostigma flavipes* (DOBOSZ 1994). W związku z planową publikacją katalogu zwierząt Ojcowskiego Parku Narodowego oraz ze względu na słaby stan poznania owadów siatkoskrzydłych na tym obszarze, opracowano materiały zebrane na terenie Parku i terenów przyległych.

MATERIAŁ I METODY

Podstawę niniejszej pracy stanowi materiał zebrany przez autorów oraz pracowników OPN. Owady zbierano siatką entomologiczną metodą „koszenia” po dolnych partiach koron drzew, krzewach i roślinach zielnych. Część okazów została złowionych przy pułapkach świetlnych przy okazji odłowów innych grup owadów. Większość okazów przechowywana jest jako zbiór suchy w gablotach entomologicznych, a jedynie kilka okazów w 70% alkoholu etylowym, w tzw. zbiorze mokrym.

PRZEGLĄD GATUNKÓW

Neuroptera

Osmylidae

Osmylus fulvicephalus (SCOPOLI, 1763)

Dane publikowane: WAGA 1857.

Nowe dane: Dolina Sąspowska, 26.07.1988, 1 ♂, zarośla nad Sąspówką, leg. A. Klasa; Prądnik Korzkiewski, 22.06.1996, 1 ♂, ziołorośla nad Prądnikiem, leg. A. Palaczyk; Sąspów, 12.06.2003, 1 ♀, ziołorośla, leg. A. Klasa; Ojców, 29.07.2013, 1 ♂, leg. A. Palaczyk.

Chrysopidae

Chrysopa perla (LINNAEUS, 1758) sensu SCHNEIDER

Dane publikowane: ZAĆWILICHOWSKI 1938.

Nowe dane: Ojców, 14.07.1987, 1 ♀, ad lucem, leg. A. Klasa; 17.07.1987, 4 ♂♂, 1 ♀, ad lucem, leg. A. Palaczyk; 5.07.1989, 1 ♀, leg. A. Palaczyk; Dolina Sąspowska, 25.08.1989, 1 ♂, leg. R. Dobosz; OPN, 22.06.1990, 1 ♂, leg. R. Dobosz.

Chrysoperla carnea (STEPHENS, 1836) s. str.

Nowe dane: Wąwóz Korytania, 31.08.1991, 3 ♀♀, leg. A. Palaczyk; okolice Muzeum OPN, 7.05.1996, 1 ♀, leg. R. Dobosz; Złota Góra, 12.08.1996, 1 ♂, 2 ♀♀, leg. R. Dobosz; Przylesie, Wąwóz Korytania, 31.08.2007, 8 ♂♂, 9 ♀♀, leg. R. Dobosz & A. Palaczyk.

Najpospolitszy w Europie i w Polsce gatunek złotooka. Dopiero w ostatnich latach wyróżniony z grupy gatunków bliźniaczych stąd liczba danych jest znacznie zaniżona w porównaniu z rzeczywistą frekwencją tego taksonu.

Cunctochrysa albolineata (KILLINGTON, 1935)

Nowe dane: Złota Góra, 12.08.1996, 1 ♂, 1 ♀, leg. R. Dobosz.

W Polsce gatunek znany z 11, rozproszonych krain (wg *Katalogu Fauny Polski*). W związku z wydzieleniem *C. cosmia* (NAVÁS, 1918) (MONSERRAT *et al.* 2014) po weryfikacji oznaczeń dostępnych materiałów dowodowych, liczba znanych stanowisk *C. albolineata* może ulec zmianie.

Pseudomallada abdominalis (BRAUER, 1856)

Nowe dane: OPN, 31.08.2007, 1 ♀, leg. R. Dobosz & A. Palaczyk.

Pomimo, że został on przywrócony w randze gatunku stosunkowo niedawno (HÖLZEL 1998), nie wydaje się być gatunkiem zbyt rzadkim. Łącznie, po weryfikacji materiałów dowodowych z kolekcji Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu, został dotychczas wykazany z 7 krain obejmujących niżową i wyżynną część kraju.

Hemerobiidae

Drepanapteryx phalaenoides (LINNAEUS, 1758)

Dane publikowane: WAGA 1857.

Nowe dane: OPN, 1-3.05.1992, 1♂, leg. R. Dobosz; Złota Góra, 17.05.1965, 1♀, ad lucem, leg. J. Rojkowski; 27.05.1965, 1♂, leg. J. Rojkowski; Ojców, 3.07.1991, 1♀, leg. B. Wiśniowski.

Hemerobius atrifrons McLACHLAN, 1868

Nowe dane: OPN, 07.05.1996, 1♂, 1♀, leg. R. Dobosz.

Gatunek nierzadki, lecz wykazany dotychczas jedynie z 5, rozproszonych od Pobrzeża Bałtyku po Beskid Zachodni, krain. *H. atrifrons* wykazuje wybitną preferencję do modrzewia europejskiego (*Larix decidua*).

Hemerobius humulinus (LINNAEUS, 1758)

Dane publikowane: ZAĆWILICHOWSKI 1938.

Nowe dane: OPN, 23.06.1990, 1♂, leg. R. Dobosz; 1-3.05.1992, 13♂♂, 5♀♀, leg. R. Dobosz; Dolina Saspowska, 11.08.1996, 1♀, leg. R. Dobosz; Złota Góra, 12.08.1996, 2♀♀, leg. R. Dobosz; Wąwóz Korytania, 9.05.2017 (USMB 017/A1), 1♀, na *Fagus sylvatica*, leg. A. Palaczyk.

Hemerobius lutescens FABRICIUS, 1793

Nowe dane: OPN, 15.07.1992, 1♀, leg. R. Dobosz; Złota Góra, 12.06.1996, 1♀, leg. R. Dobosz.

Gatunek rzadki, łapano nielicznie, znany dotychczas z 9, w pasie od Tatr po Pojezierze Pomorskie, krain. Preferuje drzewa i krzewy liściaste.

Hemerobius micans OLIVIER, 1793

Nowe dane: Dolina Saspowska, 15.07.1987, 1♀, leg. A. Palaczyk; OPN, 23.06.1990, 1-3.05.1992, 15.07.1992, 6♂♂, 8♀♀, leg. R. Dobosz; Złota Góra, 12.06.1996, 2♀♀, leg. R. Dobosz; Przylesie, Wąwóz Korytania, 31.08.2007, 2♀♀, leg. R. Dobosz & A. Palaczyk.

Gatunek częsty (znany z 14 krain), łowiony licznie, zwłaszcza w drzewostanach liściastych, z których preferuje *Fagus sylvatica*, *Quercus* ssp. oraz *Carpinus betulus*.

Hemerobius nitidulus FABRICIUS, 1777

Nowe dane: Dolina Saspowska, 15.07.1987, 1♂, leg. A. Palaczyk.

Jeden z najczęstszych gatunków Hemerobiidae w faunie Polski. Znany z 15 krain KFP.

Hemerobius stigma STEPHENS, 1836

Nowe dane: OPN, 22.06.1990, 1♀, leg. R. Dobosz.

Podobnie licznie poławiany jak gatunek poprzedni, znany dotychczas z 12 krain. Preferuje drzewa iglaste, zwłaszcza gatunki z rodzaju *Pinus* ssp.

***Megalomus hirtus* (LINNAEUS, 1761)**

Dane publikowane: WAGA 1857.

Nowe dane: Skała Krzyżowa, *Origano-Brachypodietum*, 30.07.1996, 1♂, leg. A. Klasa.

***Micromus angulatus* (STEPHENS, 1836)**

Nowe dane: Dolina Sąpowska, 10.09.1987, 1♀, leg. A. Palaczyk.

Gatunek stosunkowo często odławiany, występuje prawdopodobnie w całej Polsce, lecz znany dotychczas jedynie z siedmiu krain KFP. Preferuje roślinność zielną i niskie krzewy na obrzeżach lasów i polanach śródleśnych, często spotykany na krzewach malin i jeżyn (*Rubus* ssp.).

***Micromus variegatus* (FABRICIUS, 1793)**

Nowe dane: Dolina Paduch, 2.08.1988, 1♂, leg. A. Palaczyk; Dolina Saspowska, 25.08.1989, 1♂, 1♀, leg. A. Palaczyk; Przylesie, Wąwóz Korytania, 31.08.2007, 1♂, 2♀♀, leg. R. Dobosz & A. Palaczyk; Wąwóz Korytania, 9.05.2017 (USMB 017/A2), 1♂, na *Fagus sylvatica*, leg. A. Palaczyk.

M. variegatus jest spotykany często w podobnych siedliskach jak gatunek poprzedni, lecz znany również jedynie z siedmiu krain KFP.

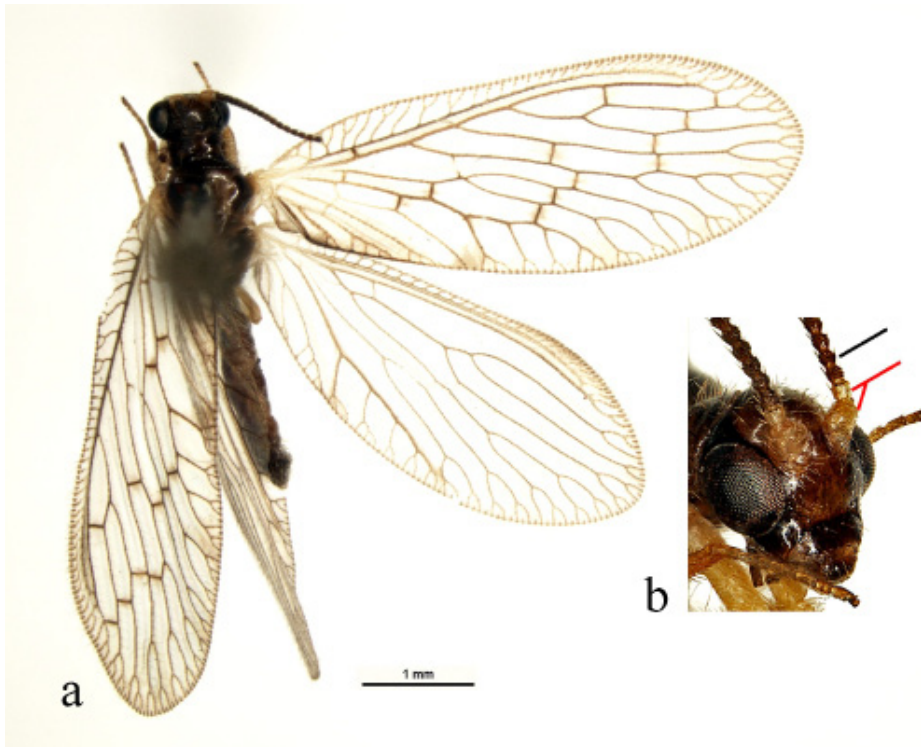
***Symphorobius klapaleki* ZELENÝ, 1963**

Nowe dane: Przylesie, Wąwóz Korytania, 31.08.2007, 1♀, leg. R. Dobosz & A. Palaczyk.

S. klapaleki to bardzo słabo poznany w faunie europejskich gatunek życiorków (Hemerobiidae). Również w Polsce takson najrzadszy w rodzaju, znany dotychczas jedynie z nielicznych okazów i trzech stanowisk (Ryc. 2). Po raz pierwszy wykazany przez CZECHOWSKĄ (1992) z Mazowsza, następnie podany z Górnego Śląska (DOBOSZ & MACIĄG 1999). Występuje nieliczne w Austrii, Wielkiej Brytanii, Bułgarii, Republice Czeskiej, Niemczech, Włoszech, Polsce, Rumunii, Hiszpanii, Słowacji, Szwajcarii i Turcji (ASPÖCK *et al.* 2001, JEDLIČKA *et al.* 2004, KOVANCI *et al.* 2014, LETARDI & BARTOLOZZI 2007).

Niewiele też wiadomo o jego biologii. Według większości autorów występuje na dębach (*Quercus* ssp.), rzadziej na innych gatunkach liściastych: *Corylus avellana*, *Fagus sylvatica* czy *Castanea sativa* (ASPÖCK *et al.* 1980, MONSERRAT & MARIN 1996). Zarówno larwy, jak i imago preferują górne warstwy koron drzew (SAURE & KIELHORN 1993). W publikacji KOVANCI *et al.* (2014) podano (najprawdopodobniej błędnie) *Pinus nigra* jako roślinę preferowaną przez ten gatunek.

S. klapaleki wyróżnia się zdecydowanie w grupie europejskich gatunków z tego rodzaju poprzez trzy żyłki radialne w skrzydle przednim (charakterystyczne dla podrodzaju *Nirmemberge* NAVÁS, 1909) oraz wyraźnie jasne (w porównaniu do ciemnej wici czułków) *scapus* i *pedicellus* (Ryc. 1a, b).

Ryc. 1. *Sympherobius klapaleki* ZELENÝ, 1963: a – widok ogólny; b – głowa z zaznaczonym *scapus* i *pedicellus*.
 Fig. 1. *Sympherobius klapaleki* ZELENÝ, 1963: a – general view; b – head with marked *scapus* and *pedicellus*.

***Wesmaelius concinnus* (STEPHENS, 1836)**

Nowe dane: OPN, larvae 2.05.1992, imago 22.05.1992, 1♂, leg. R. Dobosz.

Choć jest to gatunek wykazany z 12 rozproszonych krain jednak jest odławiany dosyć rzadko i nielicznie.

***Wesmaelius nervosus* (FABRICIUS, 1793)**

Dane publikowane: MAJEWSKI 1882.

Nowe dane: Grodzisko, 4.07.1989, 1♀, leg. R. Dobosz.

Coniopterygidae

***Coniopteryx (Coniopteryx) pygmaea* ENDERLEIN, 1906**

Nowe dane: Wąwóz Korytania, 9.05.2017 (USMB 017/A3), 1♂, na *Fagus sylvatica*, leg. A. Palaczyk.

Bielotki (Coniopterygidae) to jedna z najsłabiej poznanych rodzin sieciarekzarówno w skali Polski jak i świata. Również w przypadku tego gatunku liczba znanych stanowisk (w pięciu krainach KFP) jest nieadekwatna do frekwencji tego taksonu w różnych regionach kraju.

Ryc. 2. Rozsiedlenie *Sympherobius klapaleki* ZELEŃY, 1963 w Polsce: czarna kropka – CZECHOWSKA 1982, czarny kwadrat – DOBOSZ & MACIĄG 1999, czerwony kwadrat – Ojcowski Park Narodowy.

Fig. 2. Distribution of *Sympherobius klapaleki* ZELEŃY, 1963 in Poland: black dot – CZECHOWSKA 1982, black square – DOBOSZ & MACIĄG 1999, red square – the Ojców National Park.

Coniopteryx (Coniopteryx) tineiformis CURTIS, 1834

Nowe dane: OPN, drzewa liściaste, 08.06.1991, 1♂, 3♀♀, leg. R. Dobosz (USMB 016/19).

Jest gatunkiem występującym w wielu typach siedlisk, najprawdopodobniej w całym kraju. Stwierdzony dotychczas siedmiu krainach KFP.

PODSUMOWANIE

W zebranych materiale stwierdzono 20 gatunków Neuroptera, z których 14 podano po raz pierwszy z terenu Ojcowskiego Parku Narodowego oraz potwierdzono występowanie sześciu z dziewięciu uprzednio wykazanych. Obecnie fauna Neuropterida OPN liczy 27 gatunków, z czego 23 należy do Neuroptera, a Megaloptera, podobnie jak Raphidioptera, reprezentowane są przez dwa gatunki. Podane powyżej liczby nie wyczerpują różnorodności gatunkowej owadów siatkoskrzydłych na tym terenie. W stosunkowo dobrze zbadanej Puszczy Białowieskiej stwierdzono dotychczas 49 gatunków (DOBOSZ 1999, 2001, 2015), na Babiej Górze 42 (DOBOSZ 2000), a na znacznie mniej urozmaiconej siedliskowo Pustyni

Błędownskiej 40 (DOBOSZ 1996). W związku z powyższym, po przeprowadzeniu dalszych badań, na terenie Ojcowskiego Parku Narodowego należy się spodziewać wykrycia co najmniej kilkunastu gatunków dotychczas nie stwierdzonych.

PIŚMIENNICTWO

- ASPÖCK H., ASPÖCK U., HÖLZEL H. 1980. Die Neuropteren Europas. Goecke & Evers, Krefeld I: 1–495, II: 1–355.
- CZECHOWSKA W. 1982. Neuroptera and Mecoptera of Warsaw and Mazovia. *Memorabilia Zoologica* 36: 165–184.
- DOBOSZ R. 1994. Materiały do fauny wielbłądek (Neuroptera: Raphidioptera) Polski. *Acta entomologica silesiana* 2(1): 23.
- DOBOSZ R. 1996. Owady siatkoskrzydłe (Neuropteroidea: Megaloptera, Raphidioptera, Neuroptera) Pustyni Błędownskiej w obliczu postępującej degradacji środowiska, pp. 179–188, In: Człowiek i środowisko naturalne Wyżyny Krakowsko–Wieluńskiej. V Sympozjum Jurajskie (1995).
- DOBOSZ R. 1999. Owady siatkoskrzydłe (Neuropteroidea: Raphidioptera, Neuroptera) Puszczy Białowieskiej – stan poznania. *Parki Narodowe i Rezerваты Przyrody* 18(1) (Suppl.): 125–132.
- DOBOSZ R. 2000. Siatkoskrzydłe (Neuropteroidea) i wojsilki (Mecoptera) Bieszczadów. *Monografie Bieszczadzkie* 7: 245–253.
- DOBOSZ R. 2001. Neuropteroidea (Megaloptera, Raphidioptera, Neuroptera), pp. 114–115, In: GUTOWSKI J.M., JAROSZEWICZ B. (Eds.), *Katalog Fauny Puszczy Białowieskiej*, IBL: 114–115.
- DOBOSZ R. 2015. *Hemerobius (Hemerobius) atrifrons* MCLACHLAN, 1868 i *Semidalis aleyrodiformis* (STEPHENS, 1836) – nowe dla Puszczy Białowieskiej gatunki sieciarek (Neuroptera: Hemerobiidae, Coniopterygidae). *Acta entomologica silesiana* 23: 221–222.
- DOBOSZ R., LIS J. 1990. Stan poznania Neuropteroidea Ojcowskiego Parku Narodowego, *Prądnik. Prace Muzeum Szafera* 1: 63–64.
- DOBOSZ R., MACIĄG T. 1999. Pierwsze stanowisko *Symphorobius klapaleki* ZELENÝ, 1963 na Górnym Śląsku (Neuropteroidea: Hemerobiidae). *Acta entomologica silesiana* 5–6: 49.
- JEDLIČKA L., ŠEVČIK J., VIDLIČKA L. 2004. Checklist of Neuroptera of Slovakia and the Czech Republic. *Biologia* 59 (Suppl. 15): 59–67.
- KOVANCI O.B., CANBULAT S., KOVANCI B. 2014. The brown lacewings (Neuroptera, Hemerobiidae) of northwestern Turkey with new records, their spatio-temporal distribution and harbouring plants. *Revista Brasileira de Entomologia* 58(2): 147–156. <http://dx.doi.org/10.1590/S0085-56262014000200006>.
- LETARDI A., BARTOLOZZI L. 2007. Segnalazioni di *Symphorobius (Nireberge) klapaleki* ZELENÝ, 1963 (Neuroptera Hemerobiidae). *Onychium* 5: 45–47.
- MAJEWSKI E. 1882. Insecta Neuroptera Polonica. Systematyczny spis owadów żyłkoskrzydłych Polskich to jest Wojsitek, Chróścików, Żylenic, Złotoooków, Toczów, Widelnic, Jętek, i Ważek. Znalezionych dotąd w granicach dawnej Polski: 1–32.
- MONSERRAT V.J., ACEVEDO F., PANTALEONI R.A. 2014. Nuevos datos sobre algunas especies de crisópidos de la Península Ibérica, Islas Baleares e Islas Canarias (Insecta, Neuroptera, Chrysopidae). *Graellsia* 70(e002): 1–38. <http://dx.doi.org/10.3989/graellsia.2014.v70.100>.
- MONSERRAT V. J., MARÍN F. 1996. Plant substrate specificity of Iberian Hemerobiidae (Insecta: Neuroptera). *Journal of Natural History* 30: 775–787.
- SAURE C., KIELHORN K.H. 1993. Netzflügler als Bewohner der Kronenregion von Eiche und Kiefer (Neuroptera: Coniopterygidae, Hemerobiidae, Chrysopidae). *Faunistisch-Ökologische Mitteilungen* 6: 391–402.
- WAGA A. 1857. Neuroptera, pp. 105–107, In: STRONCZYŃSKI K., TACZANOWSKI W., WAGA A. (Eds.), *Sprawozdanie z podróży naturalistów odbytej w r. 1854 do Ojcowa (Dokończenie)*. Biblioteka Warszawska, Warszawa.
- ZACWILICHOWSKI J. 1938. Materiały do fauny sieciarek (Neuroptera) Polski. *Fragmenta Faunistica Musei Zoologici Polonici* 3(15): 241–249.

SUMMARY

Symphorobius klapaleki ZELENÝ, 1963 and new data on lacewings (Neuroptera) in the Ojców National Park

New data are given on the occurrence of twenty species of lacewings (Neuroptera) in the Ojców National Park, fourteen of which are new to the ONP: *Chrysoperla carnea* s. str., *Cunctochrysa albolineata*, *Pseudomallada abdominalis*, *Hemerobius atrifrons*, *H. lutescens*,

H. micans, *H. nitidulus*, *H. stigma*, *Micromus angulatus*, *M. variegatus*, *Symphorobius klapaleki*, *Wesmaelius concinnus*, *Coniopteryx (Coniopteryx) pygmaea*, *C. (C.) tineiformis*. *S. klapaleki* is the rarest of its genus, with records from just three other localities in Poland and only a few specimens from them.

Accepted: 19 December 2017; published: 21 December 2017

Licensed under a Creative Commons Attribution License <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>